

Raadsbesluit

Jaar	2024
Vergaderdatum	9 en 10 oktober 2024
Agendapunt	8
Voordrachtnummer	VN2024-013647

Onderwerp

Instemmen met het gewijzigde initiatiefvoorstel 'Verduurzamen Erfgoed, "Ja, zo!"' van voormalig lid Van Renssen en de leden Nadif c.s. en kennisnemen van de bestuurlijke reactie.

De gemeenteraad van Amsterdam besluit

gezien het initiatiefvoorstel 'Verduurzamen Erfgoed, "Ja, zo!"' van voormalig lid Van Renssen en de leden Nadif, Emmerik, Heinhuis, Von Gerhardt, Aslami, Broersen, Koyuncu, Havelaar, Ahmadi en Kabamba van 27 april 2024 en gewijzigd op 30 september 2024;

mede gezien de behandeling van het initiatiefvoorstel in de raadscommissie Woningbouw en Volkshuisvesting op 4 september 2024;

gelet op artikel 147a, eerste lid van de Gemeentewet;

1. in te stemmen met genoemd initiatiefvoorstel;
 2. het college van burgemeester en wethouders te verzoeken:
 1. het Beleidskader Monumenten en de welstandsnota aan te passen, waardoor [bij het toetsen van een bouwplan voor erfgoed en bij de beoordeling van vergunningsaanvragen] naast het doel van behoud van cultureel erfgoed tevens de doelen van verduurzaming, isolatie en bescherming tegen koude en hitte worden opgenomen;
 2. te onderzoeken hoe woonkwaliteit, verduurzaming en leefbaarheid beter geborgd kunnen worden binnen de adviestaak van de Commissie Omgevingskwaliteit, zodat in het advies de cultuurhistorische waarden enerzijds en verduurzaming, woonkwaliteit en leefbaarheid anderzijds meer in balans worden gebracht;
 3. de kaders voor de beoordeling van de vergunningsaanvragen in de huidige Erfgoedverordening aan te passen of in het Omgevingsplan wanneer de Erfgoedverordening daarin opgaat, zodat indien de toekomstbestendigheid van het monument/aangewezen erfgoed dwingt tot een aangevraagde wijziging, deze wijzigingen redelijkerwijs kunnen worden toegestaan zolang er geen sprake is van een onevenredig aantasting van de monumentenzorg;
 4. niet alleen te werken met een vergunningplicht bij het beperkt wijzigen van gebouwd erfgoed voor verduurzaming, maar ook te beoordelen of algemene regels kunnen worden toegepast dan wel bepaalde gevallen vergunningsvrij kunnen worden gemaakt. Het stellen van algemene regels, c.q. het opnemen van een meldplicht of het vergunningsvrij maken van duurzaamheidsmaatregelen helpt het versnellen van verduurzaming en zorgt dat onnodige obstakels in het vergunningsproces worden weggenomen.
-

Raadsbesluit

-
- Juist ook bij gemeentelijke monumenten, beschermd stadsgezicht en orde-
panden;
5. maatregelen te treffen zodat het isoleren van de gevel, waaronder het plaatsen van dubbelglas of HR++ glas, het aanbrengen van ventilatie of warmtepompen, maar ook het aanleggen van zonnepanelen, sneller en makkelijker te realiseren zijn in Amsterdamse woningen, juist ook in erfgoed en orde-
panden;
 6. in de stad 5 standaard projecten te nemen (koplopers of trendsetters) in bepaalde type wijken en samen met bewoners c.q. de eigenaars de verduurzaming ter hand te nemen, waarbij dit project dan kan gaan gelden als voorbeeld qua technische uitwerking en businesscase voor soortgelijke objecten (te beginnen met twee projecten, bijvoorbeeld isoleren van kozijnen en gevel van een portiekwoning in beschermd stadsgezicht in West, of de verduurzaming van een woning in de Bloemenbuurt of de Banne met een woningcorporatie);
 7. de werkwijze over de verschillende stadsdelen zoveel mogelijk te standaardiseren met VTH en R&D te onderzoeken welke maatregelen voor verduurzaming van erfgoed vergunningsvrij gemaakt kunnen worden;
 8. met woningcorporaties snel het proces uit te werken waarop standaardoplossingen voor verduurzamingen (zoals gevelisolatie, vloerisolatie, het plaatsen van een warmtepomp) kunnen worden opgelost en dit standaard toe te passen bij verduurzaming van sociale woningen, juist ook als het om erfgoed of beschermd stadsgezicht gaat;
 9. in de verduurzamingsaanpak voor VvE's, begeleiding voor het doen van aanvragen voor de commissie ruimtelijke kwaliteit op te nemen, waarbij het delen van kennis informatie vooraf bepalend is;
 10. de knelpunten rondom verduurzaming bij de VvE's jaarlijks te rapporteren, op basis van de casussen die langskomen bij het VvE-loket, en naar aanleiding daarvan te komen met aanbevelingen voor het verduurzamen van erfgoed;
 11. jaarlijks aan de raad een overzicht te geven van de genomen maatregelen en standaardoplossingen en koplopers;
3. kennis te nemen van de bestuurlijke reactie op het oorspronkelijke initiatiefvoorstel.

Aldus besloten door de gemeenteraad voornoemd in zijn vergadering op 10 oktober 2024,

De plaatsvervangend voorzitter

De plaatsvervangend raadsgriffier

Kune Burgers

Dafne Struijk

Raadsbesluit

Initiatiefvoorstel**1. Inleiding**

In de strijd tegen de klimaatcrisis is het verduurzamen van vastgoed van essentieel belang. De gebouwde omgeving is in Nederland goed voor 15% van de uitstoot van broeikasgassen en verduurzaamt nauwelijks¹. Het belang van verduurzaming gaat echter veel verder dan alleen het milieu. Het heeft ook een sterk sociaal aspect. Terwijl de één wordt geconfronteerd met hoge stookkosten en schimmel op de muur, kan de ander geld besparen met de zonnepanelen op het geïsoleerde dak. In een huizenmarkt waarin niet iedereen kan kiezen waar men woont, zorgt een gebrek aan verduurzaming voor ongelijkheid en worden de mensen die het al moeilijk hebben het hardste geraakt.

De opgave van het verduurzamen van de Amsterdamse gebouwen is complex. Wij als gemeente zetten ons hard in met onder andere het isolatieoffensief en verschillende projecten voor duurzame daken, maar de weg die voor ons ligt, is lang. De complexiteit van de situatie geldt al helemaal voor de 9800 gemeentelijke en rijksmonumenten en 7 rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten en 8 gebieden die als gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht zijn aangewezen in onze stad. Deze zijn te raadplegen op de kaart Cultuurhistorische waarden². De beperkingen die voortkomen uit de regelgeving, de kosten en uitvoerbaarheid en de inrichting van de processen rondom die regelgeving maken het verduurzamen van deze gebouwen nog uitdagender. In dit voorstel spreken we van verduurzamen van erfgoed, het gaat namelijk niet alleen om gemeentelijke monumenten, maar ook om bebouwing binnen een beschermd stadsgezicht.

Het is echter goed mogelijk om een monument te verduurzamen en de monumentale waarde te behouden. De raadscommissie Duurzaamheid en Circulaire economie was in mei 2023 op werkbezoek in een oud schoolgebouw aan de Mauritskade, waar nu het kunsteducatiecentrum MK24 is gehuisvest. Gemeentelijk Vastgoed is de uitdaging aangegaan om dit oude schoolpand zo circulair mogelijk te verduurzamen en zo te onderzoeken welke uitdagingen je dan tegenkomt. Men heeft laten zien dat er ook in een monument enorm veel mogelijk is en gaan de lessen die ze hebben geleerd verspreiden. Voorlopig zal die mate van duurzaamheid niet voor alle particuliere bewoners van monumenten en erfgoed realistisch zijn, al is het maar vanwege de enorme investeringen die deze verduurzaming heeft geveerd, maar er zijn ook talloze kleine aanpassingen die zonder veel moeite in te passen zijn, maar veel effect hebben.

We hebben niet de luxe om ons te beperken tot het laaghangende fruit. Als we binnen 27 jaar klimaatneutraal willen worden, moeten we ook nu al vol inzetten op het verduurzamen van erfgoed. In de routekaart Amsterdam Klimaatneutraal staan de doelen die we als stad hebben om te zorgen dat we binnen die 27 jaar een klimaat neutrale stad worden. In 2030 willen we 50% minder nieuwe grondstoffen gebruiken zodat de gemeente 100% circulair kan zijn in 2050. Ook zien we af van het gebruik van fossiele brandstoffen, en gaan we over 100% duurzaam opgewekte energie, bijvoorbeeld opgewekt via zonnepanelen³. De Rijksoverheid streeft ernaar om voor rijks-

¹ CBS, 2021.

² <https://maps.amsterdam.nl/cultuurhistorie/?LANG=nl>

³ Gemeente Amsterdam. (2020). *Nieuw Amsterdams Klimaat. Routekaart Amsterdam klimaatneutraal 2050*.

Raadsbesluit

provinciale en gemeentelijke monumenten in 2030 een CO₂-reductie van 40% en in 2040 van 60% te bewerkstelligen⁴. Het IMF stelt dat miljarden investeringen in CO₂-arme wereld zich dubbel en dwars terugbetalen: elke euro naar klimaatoplossingen levert 1,5 tot 4 euro winst aan maatschappelijke kostenbesparing op.⁵

Niet alleen om de klimaatdoelen te halen moeten we stappen zetten, maar ook omdat bewoners van monumenten en erfgoed net als alle andere Amsterdammers het recht hebben om 's winters niet in de kou te zitten en torenhoge rekeningen te betalen. Ons erfgoed is van groot belang, het is kunst in de openbare ruimte. Als we dit willen behouden en klimaatbestendig willen maken met behoud van de uitstraling hiervan, zullen we hier snel stappen in moeten maken.

Om te onderzoeken hoe we de verduurzaming van erfgoed kunnen versnellen is een oproep gedaan aan Amsterdammers om hun ervaringen te delen. Uit de reacties blijkt dat regels en de bureaucratie rondom het verduurzamen daaromheen belemmerend werken en dat het welwillende burgers vaak niet lukt om hun woning te verbeteren. Dit gaat over gewone mensen die tegen onnodige muren oplopen.

De indieners van GroenLinks, Partij voor de Dieren, PvdA, VVD, D66, Volt, Denk, CDA, Lijst Ahmadi-Veldhuyzen en Lijst Kabamba komen nu met dit initiatiefvoorstel om het verduurzamen van monumenten te versnellen. In het systeem lopen mensen niet alleen tegen het vergunningsproces aan, de problemen beginnen vaak al in de voorbereiding in de VvE's en de woningcorporaties. Met de aangenomen Agenda Circulair en het beleidsstuk 'Onze stad van morgen' kiest het college voor een 'duurzaam, tenzij' aanpak voor een toekomstbestendige stad.⁶ In de Uitvoeringsplan Isolatieoffensief stelt het college dat de verduurzaming van cultuurhistorisch waardevolle panden misschien wat lastiger is, maar is vaak heel goed mogelijk. Een verantwoorde verduurzaming van erfgoed is dan ook een essentieel onderdeel van het isolatieoffensief.⁷ Erfgoed en verduurzaming kunnen heel vaak samengaan, en zo moeten we ons systeem ook inrichten. Daarom is het goed dat het college kiest voor 'duurzaam, tenzij' als uitgangspunt, waarbij een afwijkende 'tenzij' onderbouwd moet worden. De indieners zien dat als een goede stap in de richting van klimaatbestendig erfgoed. Dit voorstel dient als vervolgstap om dat uitgangspunt kracht bij te zetten en versneld te kunnen toepassen door te tonen waar knelpunten en mogelijke kansen liggen.

Eerst bespreken we de huidige situatie voor VvE's en woningcorporaties en huurders, daarna komen de knelpunten binnen het vergunningsproces. Daarna verdiepen we een aantal huidige maatregelen waar we nog kansen zien en eindigen we met meer achtergrond, waaronder mogelijkheden die de nieuwe Omgevingswet biedt en voorbeelden uit andere gemeenten.

Vervolgens doen we een aantal voorstellen die ondersteunend zijn aan het ingezette beleid van deze coalitie om erfgoed te verduurzamen en isolatie te versnellen. De maatregelen in

⁴ <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/duurzaamheid>

⁵ Onze stad van morgen, september 2023, pagina 25 <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/onze-stad-morgen-doet-mee>

⁶ Onze stad van Morgen, september 2023, <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/onze-stad-morgen-doet-mee>

⁷ Uitvoeringsplan Isolatieoffensief 2024-2026, p 30 <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/13373926/1>

Raadsbesluit

dit raadsvoorstel moeten als concrete uitwerking worden gezien van deze beleidsvoornemens, waar vandaag al mee kan worden begonnen.

2. Verenigingen van Eigenaren (VvE's)

Een Vereniging van Eigenaren (VvE) is bedoeld voor het beheer en onderhoud van gemeenschappelijke delen van een appartementengebouw. Bij de verduurzamingsopgave van de stad, hoort ook de verduurzaming van deze gebouwen. Meer dan de helft van de woningen in de stad is onderdeel van een VvE, dus het belang van snelle verduurzaming bij deze woningen is groot. We zien in de stad talloze voorbeelden van bewoners van erfgoed die gezamenlijk duurzaamheidsplannen hebben gemaakt, maar tegen problemen aanlopen. Onlangs werd wederom duidelijk hoe lastig het voor VvE's is om verduurzaming in hun panden te doen slagen. In panden zonder monumentenstatus lopen VvE's al aan tegen obstakels, zoals financiële middelen en beperkte begeleiding⁸. In het isolatieoffensief is gelukkig steeds meer aandacht voor de VvE's. *"De gemeente wil isolatiemaatregelen standaardiseren en procedures stroomlijnen. Hiervoor moeten we alle partijen in een vroeg stadium betrekken om tot breed gedragen oplossingen te komen. De gemeente begint met deze aanpak en actualisaties in de voorrangsbuurt"*⁹.

De gemeente heeft 3 miljoen extra vrijgemaakt in 2022 voor de VvE aanpak, hierin wordt ook gesproken over meer begeleiding voor VvE's¹⁰. VvE's in panden mét monumentenstatus ervaren meer problemen en hebben baat bij extra begeleiding en een versimpelde procedure. Het voorbeeld van het Binnendok en Buitendok, in Amsterdam Noord, laat zien welke obstakels deze VvE's tegen komen.

De leden van de VvE Binnendok richtten zich tot indieners en de gemeente om aandacht te vragen voor de verduurzaming van hun woningen. De woningen zijn ongeveer 38 jaar oud en voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd, met name op het gebied van vensters, brandveiligheid en isolatie. De meest urgente kwestie betreft de vervanging van de aluminium kozijnen aangezien die gebreken vertonen. De bewoners hebben geprobeerd de kozijnen te laten vervangen door kunststof varianten, maar de welstandscommissie CRK heeft een negatief advies uitgebracht omdat het afwijkt van het oorspronkelijke beeld. Dit terwijl de kunststofkozijnen passen bij de kozijnen van naastgelegen bouwblokken. De kosten zijn aanzienlijk hoger als er gekozen wordt voor andere kozijnen.

Ondanks de goedkeuring van een lening via het Nationale Warmtefonds zijn er vertragingen. In de praktijk was er weinig flexibiliteit en hebben aanvragers het gevoel dat er weinig initiatief is vanuit de gemeente om mee te denken. De bewoners willen graag hun woningen verduurzamen en de gemeentelijke doelstellingen ondersteunen, uiteindelijk is er in goed overleg tot een oplossing gekomen.

⁸ Verduurzaming van honderdduizend Amsterdamse woningen stukt door oneinigheid binnen VvE's. (Oktober 2023). Het Parool. <https://www.parool.nl/amsterdam/verduurzaming-van-honderdduizenden-amsterdamse-woningen-stukt-door-onenigheid-binnen-vve-s~b87c81e3/>

⁹ Uitvoeringsplan Isolatieoffensief 2024-2025, p. 30

¹⁰ Raadsinformatiebrief voortgang isolatieoffensief. (Maart 2023).

<https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/12508099/1#search=%22vve%20begeleiding%22>

Raadsbesluit

"Dat betekent concreet niet alleen een meewerkende houding innemen wanneer deze bewoners bij ons aankloppen, maar ook een proactieve houding aannemen ten opzichte van nog inactieve VvE's."

Dit is een goed voorbeeld hoe VvE's - ondanks goede initiatieven - tegen obstakels aanlopen waardoor de bereidheid om zich in te zetten voor verduurzaming vermindert. Dit horen we ook terug bij VvE Buitendok, hun grote bereidheid neemt af vanwege alle afwijzingen. Los van de obstakels die VvE's gaandeweg tegenkomen, is er een groot aantal voorwaarden voor VvE's om aanpassingen te kunnen doen. Allereerst moeten er genoeg actieve leden zijn die de plannen willen en kunnen opstellen en uitvoeren. De soms diverse samenstelling van de vereniging maakt dit een ingewikkeld proces. In een VvE kan een combinatie van eigenaar-bewoners, corporaties en particuliere verhuurders zitten, en die hebben niet altijd dezelfde belangen en prioriteiten. Vervolgens moet tweederde van de leden akkoord gaan met de plannen. Tot slot moet de VvE de financiële consequenties kunnen dragen.

Als een groep Amsterdammers zich verenigt en zich samen wil inzetten voor verduurzaming, dan is het van belang dat wij als gemeente dit volop ondersteunen en ze helpen om de obstakels te overbruggen. Daarom is het goed dat de gemeente geld heeft vrijgemaakt voor ondersteuning en begeleiding van VvE's, maar er is meer nodig zodat we als gemeente een sterke bondgenoot voor VvE's kunnen zijn. Dat betekent concreet niet alleen een meewerkende houding innemen wanneer deze bewoners bij ons aankloppen, maar ook een proactieve houding aannemen ten opzichte van nog inactieve VvE's. Daarbij helpt het om aansprekende voorbeelden en voorbeeldprocedures als gemeente actief uit te werken en te verspreiden.

3. Corporaties en huurders

De noodzaak om woningen te verduurzamen leeft bij zowel de huurders, de raad, het college als de woningcorporaties. In de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting (AAV), unaniem aangenomen door de raad op 20 juli 2023, is de ambitie beschreven om collectieve inkoopacties van zonnepanelen en isolatiemateriaal te faciliteren en het opwekken van duurzame energie door geschikt dakoppervlakte maximaal te benutten. Zo helpen we mensen hun energiekosten terug te dringen, pakken we schimmel aan en zetten we noodzakelijke stappen in een tijd van klimaatverandering. Met de AAV moet er een duidelijk handelingsperspectief voor eigenaren en bewoners komen voor verduurzaming.

Echter, het handelingsperspectief voor de corporaties als eigenaren en voor de bewoners van (gemeentelijke) monumenten en erfgoed ontbreekt op dit moment. Terwijl het ook voor hen cruciaal is om te kunnen verduurzamen. In het participatietraject van de AAV kwam naar voren dat er behoefte is aan dergelijk handelingsperspectief voor monumenten¹¹. Dit initiatiefvoorstel heeft tot doel om bij te dragen aan een dergelijk handelingsperspectief voor bewoners en eigenaren van monumenten.

De noodzaak om te verduurzamen leeft ook onder de woningcorporaties. De ambitie van de woningcorporaties, zoals beschreven in het bod voor de nieuwe samenwerkingsafspraken, is om

¹¹ Aanbevelingen participatietraject Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting. (Januari 2023).

https://openresearch.amsterdam.nl/media/inline/2022/12/20/overzicht_aanbevelingen_participatietraject_amsterdamse_volkshuisvesting.pdf

Raadsbesluit

het verduurzamen van woningen te versnellen.¹² Woningcorporaties willen meer zonnepanelen plaatsen en zetten in het bod in op een transitie naar aardgasvrij. Dit om ervoor te zorgen dat Amsterdam een stad is waar iedereen in een betaalbare woning van kwaliteit kan wonen. Om die doelen te kunnen behalen vragen de woningcorporaties in het bod voor de nieuwe samenwerkingsafspraken ook om meer flexibiliteit in vergunningstrajecten en regie van de gemeente op tegenstrijdige belangen. In de samenwerkingsafspraken van gemeente, huurders en woningcorporaties neemt verduurzaming van de sociale huurwoningen een belangrijke plaats in. In afspraak 1.15 is opgenomen dat gemeente en corporaties samenwerken om de processen en uitgangspunten voor welstand en erfgoed te verbeteren.

Op dit moment zijn monumenten nog expliciet uitgezonderd in de doelstelling van het uitfaseren van EFG-labels, onder andere omdat zware isolatiemaatregelen niet altijd geschikt zijn voor oudere gebouwen. Maar voor veel nieuwere panden, bijvoorbeeld naoorlogse gebouwen die een erfgoed status hebben, is het ook vanwege regelgeving een complexere opgave. Juist de verduurzaming van monumentale panden vraagt om meer maatwerk, zodat een evenwicht gevonden wordt tussen behoud van de cultuurhistorische waarde en het toekomstbestendig maken van erfgoed vanuit duurzaamheidsperspectief. Daarom extra van belang om de flexibiliteit en regie, waar corporaties en andere verhuurders om vragen, ook toe te kunnen passen op monumenten. Het voordeel is dat de welwillende corporatie en de huurder die in kou en schimmel zit, geholpen kunnen worden. Het gunstige effect is dat de ervaring en voorbeelden die worden ontwikkeld ook gebruikt en toegepast kunnen worden door andere welwillende woningeigenaren.

Op dit moment zien we dat, ondanks de grote ambities van de woningcorporaties voor het versneld verduurzamen van woningen, er geen plan klaarligt voor woningen die een gemeentelijke monumentenstatus hebben of in beschermd stadsgezicht staan of een orde-pand zijn. Huurders zijn afhankelijk van hun woningcorporatie of verhuurder, daarom is het voor hen extra lastig om maatregelen te treffen. Voor veel huurders is het lastig, al dan niet onmogelijk om met hun corporatie of particuliere verhuurder afspraken te maken rondom verduurzamen. Daarbij verwijst de corporatie, eigenaar of verhuurder vaak naar renovatieplannen die nog niet gereed zijn of nog uitgewerkt moeten worden. Sommige huurders proberen tevergeefs in contact te komen met hun woningcorporatie om de mogelijkheden te bespreken. Ondertussen blijft de energierekening van deze mensen stijgen tot onbetaalbare hoogte.

Een bewoner van een huis van een woningcorporatie vertelde ons: *"Het is niet goed warm te krijgen, de kosten waren in de winter van 2023 1200 euro per maand. We hebben daarom in de kou geleefd, maar nu hebben we schimmel in de badkamer."*

Deze huurders zijn afhankelijk van hun woningcorporatie en verhuurders en moeten ook een perspectief krijgen. Sommige huurders hebben de mogelijkheid en tijd en bereidheid om een procedure te starten om verduurzaming van hun huurwoning af te dwingen. Zoals de huurders van de [Weesperzijde/Eerste Oosterparkstraat](#) die met hulp van WOON! gevelisolatie afdwongen voor hun tochtige huurwoningen.

Eerder is de oproep van de gemeenteraad Amsterdam om van enkel glas een gebrek te maken, breed gesteund. Voor huurders helpt het dat de kantonrechter van de rechtbank Amsterdam in

¹² Samen werken aan de Stad, Samenwerkingsvoorstel voor de prestatieafspraken 2024-2027, AFWC, 28 april 2023 [09012fg78odo2010 \(raadsinformatie.nl\)](#)

Raadsbesluit

februari 2024 heeft bepaald dat enkel glas inderdaad als een gebrek moet worden aangemerkt. Een heldere lobby voor het aanpassen van het landelijke gebrekenbroek en 'enkel glas' toevoegen helpt uiteraard. Maar daarmee zijn we er nog niet. **Het plaatsen van dubbelglas of beter nog HR++ glas of triple glas moet sneller en makkelijker zijn in Amsterdamse woningen, juist ook in een beschermd stadsgezicht of in een monument.**

4

"Het plaatsen van dubbelglas of beter nog HR++ glas moet sneller en makkelijker zijn in Amsterdamse woningen, juist ook in een monument. "

Het gaat lang niet altijd om oude monumenten of erfgoed dat in de binnenstad is te vinden. Veel gemeentelijke monumenten zijn naoorlogs. Sommige monumenten zijn pas aangewezen in de eenentwintigste eeuw (de jaren '10 bijvoorbeeld). De verduurzaming van die naoorlogse monumenten kent veel uitdagingen. Een voorbeeld is de Sloterhof (gebouwd na 1958), inmiddels aangewezen als rijksmonument in 2016. Het gaat om 17 panden met in totaal 900 woningen langs de Comeniustraat in Slotervaart. Verduurzaming van de huurwoningen is echt noodzakelijk, maar tot op heden is er nog geen oplossing gevonden voor isoleren van de gevels met het behoud van de stalen kozijnen. Er blijft vocht binnen komen en er is veel last van condensvorming en schimmel.

Een ander voorbeeld is het Minervaplein in Zuid, deze woonblokken zijn ook na de oorlog gebouwd, de vele raampartijen kunnen heel moeilijk worden geïsoleerd omdat de originele kozijnen niet kunnen worden aangepast. Een oplossing met vacuumglas is alleen een heel kostbare oplossing.

Sommige monumenten zijn pas aangewezen in de eenentwintigste eeuw (de jaren '10 bijvoorbeeld). De consequenties van die aanwijzing zijn soms dat het ene pand in de straat wel aangepast en verduurzaamd kan worden, maar het pand aan de overzijde of ernaast gelegen niet. Dit terwijl het straatbeeld niet wezenlijk anders is voor beide panden.

Als gemeente moeten we zorgen dat verduurzamen van deze woningen makkelijker wordt, zodat huurder en woningcorporatie een beter gesprek kunnen voeren en samen kunnen toewerken naar verduurzaming. Des te meer aangezien de meeste huishoudens die te maken hebben met energiearmoede wonen in een corporatiewoning.¹³ Een integrale afwijking, ook over duurzaamheid en wooncomfort en betaalbaarheid, helpt naast het behalen van de gezamenlijke doelen voor het tegengaan van klimaatverandering, ook het bestrijden van de energiearmoede.

4. Maatregelen tot op heden

Naar aanleiding van een aantal moties zijn al enkele maatregelen voor het verduurzamen van erfgoed genomen. Zo kent Amsterdam nog steeds het loket Duurzaam Erfgoed. Veel gaat al goed en deze maatregelen helpen de stad op weg, maar deze zijn niet uitputtend om obstakels met betrekking tot het verduurzamen van erfgoed weg te nemen. Het loket Duurzaam Erfgoed wijst aanvragers de weg, maar bij deze oplossing kan het niet blijven. Van de al getroffen maatregelen gaat het veelal om panden in beschermd Rijks- of stadsgezicht en niet om panden met een

¹³ <https://www.tno.nl/nl/newsroom/2023/01/energiearmoede-onderzoek-2022/>

Raadsbesluit

monumentenstatus. Naar aanleiding van motie 790¹⁴, die vroeg te onderzoeken welke duurzaamheidsmaatregelen vergunningsvrij gemaakt kunnen worden, is het college in gesprek met het Rijk. Dit heeft ertoe geleid dat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) nieuwe richtlijnen heeft opgesteld, waardoor het voor gemeenten mogelijk is om zonnepanelen onder voorwaarden juist wel in het zicht te plaatsen onder voorwaarden, wanneer uit het zicht plaatsen echt niet mogelijk is (in de Handreiking zonnepanelen). Dit is een goed voorbeeld van "ja, zo" benadering en het leveren van maatwerk. Hier moet het echter niet bij blijven want het gaat niet alleen om het vergunningsvrij maken van rijksmonumenten, maar juist ook om de mogelijkheden te onderzoeken die de gemeentelijke regelgeving en beleid biedt.

Gesprekken over het vergunningsvrij maken van het plaatsen van zonnepanelen op platte daken van monumenten lopen nog. **Het vergunningsvrij maken van duurzaamheidsmaatregelen helpt het versnellen van verduurzaming en zorgt dat onnodige obstakels in het vergunningsproces worden weggenomen.** Vergunningsvrij betekent nadrukkelijk niet vogelvrij, er kunnen wel degelijk regels worden gesteld. Maar dat kan bijvoorbeeld door heldere algemene regels vooraf te stellen. Aanvullend kan ook met koplopers of trendsetters worden gewerkt, een goed voorbeeld van een bepaalde maatregel die vergunningsvrij is. Daarom zijn we erg blij met de ontwikkelingen. Het zou nog meer helpen als meer duurzaamheidsmaatregelen, juist ook bij gemeentelijke monumenten, voor een vergunningsvrij traject of heldere algemene regels in aanmerking komen. Daarbij denken we aan het plaatsen van warmtepompen. Een ander voorbeeld is zonwering aan de buitenkant van het gebouw bij (rijks)monumenten, om hittestress tegen te gaan en bescherming te bieden aan bewoners bij hete zomers. Gelet op de klimaatverandering, is het van belang dat het binnenklimaat van huizen beschermd kan worden. Dit kan goed op een manier die geen onevenredige afbreuk doet aan het monument.

Daarnaast is er gestart met een pilot voor de collectieve inkoop van zonnepanelen voor panden in het rijksbeschermd stadsgezicht in Amsterdam-Noord. Hierbij is het mogelijk gemaakt om zonnepanelen op de voorzijde te plaatsen. Dit gaat om panden zonder monumentenstatus maar in het rijksbeschermd stadsgezicht (in Tuindorp-Oostzaan).¹⁵ Met Ymere zijn 400 rode panelen op 91 woningen geplaatst. De gemeente wil meer inzetten op collectieve inkoopacties, bijvoorbeeld voor isolatie. VvE's kunnen op dit moment advies en informatie inwinnen bij het loket Duurzaam Erfgoed. Daarnaast kunnen zij ook participeren in het project Zon op Centrum waarin men advies krijgt over zonnepanelen en hulp bij de vergunningsaanvraag. Het zou helpen als het niet bij pilots blijft maar deze maatregelen breder worden uitgezet waardoor ook eigenaren van panden met (gemeentelijke) monumentenstatus gezamenlijk kunnen inkopen, of vergunningsvrije maatregelen kunnen treffen.

5. Verduurzamen erfgoed, van "nee tenzij" naar "ja, zo"

Het college geeft in de raadsinformatiebrief van 16 maart 2023 aan: *"Het vergunningsvrij maken van andere duurzaamheidsmaatregelen wordt niet voorgestaan omdat een toets op het behoud van de kwetsbare monumentwaarden mogelijk moet blijven. Indien de raad van mening is dat het huidige*

¹⁴ <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/12731842/109012f9780c54c12>

¹⁵ <https://www.ymere.nl/nieuws/nieuwsberichten/2024-01-24-eerste-zonnepanelen-in-schutkleur-voor-huuders-tuindorp-oostzaan/>

Raadsbesluit

erfgoedbeleid een focusverschuiving nodig heeft en ruimte moet bieden aan verduurzamingsmogelijkheden die niet verenigbaar zijn met het behoud van erfgoedwaarden, zal het gesprek daarover met de stad (en binnen de raad) moeten worden gevoerd."

In deze raadsbrief van maart 2023 wordt eigenlijk gesteld dat vooralsnog het sectorale beleid om erfgoed te beschermen, vaak zwaarder weegt dan de belangen van verduurzaming en wooncomfort. Dat kan worden afgeleid uit het feit dat het behoud van monumentwaarden vaak leidend is in de afweging, maar ook vaak leidt tot weigering van toestemming op grond van het huidige beleid. Het gesprek heeft hierover inmiddels meerdere keren in de raad plaatsgevonden, indieners zijn het erover eens dat het beleid aan vernieuwing toe is en de feitelijke focusverschuiving gewenst is. Daarbij moet gezocht worden naar een nieuwe balans tussen enerzijds erfgoed en anderzijds de eisen die de huidige tijd stelt aan de gebouwde omgeving, vanwege klimaatverandering, groeiende ongelijkheid en energiarmonoede.

Dit voorstel pleit voor een dergelijke focusverschuiving waardoor we het verduurzamen van erfgoed makkelijker maken. Vandaar de titel 'Ja, zo'. Dit zou voor alle bewoners, gebruikers van woningen en ook voor VvE's een uitkomst zijn zodat obstakels die zij ervaren worden verminderd, zoals motie [791](#) vroeg. Uit de geleerde lessen van het gemeentelijk project Duurzaam Erfgoed blijkt ook dat de vergunningsprocedure op een aantal punten versneld zou kunnen worden.¹⁶

Naast het versnellen en versoepelen van het vergunningsproces, zoals beschreven hierboven, moeten we de inhoudelijke eisen ook tegen het licht houden. Vinden we het midden in een klimaatcrisis echt onoverkomelijk dat er zichtbare zonnepanelen of warmtepompinstallaties op monumentale daken liggen? Daarbij moeten we ook juist aandacht hebben voor maatregelen die later nog terug te draaien zijn.

Op 30 december 2022 trad de tijdelijke EU-Noodverordening hernieuwbare energie in werking voor alle lidstaten van de Europese Unie. De verkorte termijnen uit de EU Noodverordening zijn niet van toepassing op beschermd cultureel erfgoed. Dat betekent dat vergunningaanvragen afgehandeld kunnen worden via de reguliere procedure. Dat wil echter niet zeggen dat vergunningaanvragen ook nodeloos vertraagd moeten worden. Vanwege het belang van de beperking van CO₂-uitstoot en voortgang van de energietransitie, is snelle vergunningverlening voor energiebesparende maatregelen cruciaal¹⁷.

In het kader van de routekaart Duurzaam Erfgoed zijn landelijk verschillende onderzoeken gedaan. De Stichting ERM berekende dat het gasverbruik van een 'voorbeeld woonhuis-monument' van 3600 m³ naar 400 m³ kan (dat is een vermindering van 89%), waarbij de kosten van meer dan 3.280 euro per jaar naar 970 euro per jaar kunnen gaan.¹⁸

Onderzoek van Ecorys naar 'Belemmeringen bij het verduurzamen'c heeft verschillende belemmeringen, maar ook oplossingen in kaart gebracht.¹⁹ Een van de oplossingen is onderzoek naar **de mogelijkheden om maatregelen te uniformeren**. Monumenten vragen maatwerk en

¹⁶ https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/12654491/1/Afd_motie+611+790+791+792_21

¹⁷ Toelichting voor gemeenten en provincies EU-Noodverordening hernieuwbare energie. (April, 2023) <https://regionale-energiestrategie.nl/actueel/europa/downloads+bij+pagina+europa/default.aspx#folder=2461000>

¹⁸ <https://www.stichtingerm.nl/verduurzaming/stappenplan/kengetallen-energiegebruik-en-besparing>

¹⁹ <https://www.duurzaamerfgoed.nl/sites/default/files/2020-08/Belemmering%20bij%20het%20verduurzamen.pdf>

Raadsbesluit

maatwerk vraagt tijd en inzet van de betrokkenen. In veel gevallen is dit niet te voorkomen, maar er zijn ook gevallen denkbaar waarbij op een meer uniforme manier met verduurzaming kan worden omgegaan. Ecorys stelt dat door voor bepaalde maatregelen in bepaalde gevallen een standaardoplossing aan te bieden het vergunningsverleningstraject efficiënter kan worden

Ook is een van de aangedragen oplossingen om te zorgen voor goede voorlichting zodat de vergunningaanvraag de juiste maatregelen bevat. Gemeenten mogen enkel een vergunning verlenen voor de maatregelen die zijn aangevraagd. Het is dus belangrijk dat de eigenaar de meest optimale maatregel heeft gekozen op het moment dat de aanvraag wordt ingediend. Het is dus zaak hierop in te zetten, via bijvoorbeeld een goed vooroverleg.

Het zal duidelijk zijn dat dit proces moeizaam kan verlopen. **Het versnellen van dit vergunningsproces kan daarom bijdragen aan het haalbaarder maken van verduurzaming.** Ondanks dat het verduurzamen van monumenten ook maatwerk vraagt, helpt het om voor veel voorkomende situaties standaardoplossingen aan te reiken. Bijvoorbeeld door in handreikingen per onderwerp, situatie specifieke oplossingen te verwerken, zoals voor [zonnepanelen](#) al is ontwikkeld²⁰. Meer duidelijkheid en uniformiteit draagt bij aan snelle vergunningverlening en beoordeling en zorgt dat deze niet verschillen per stadsdeel. Het helder aanbieden van concrete oplossingen maakt ook het uitvoeren van maatregelen handzaam. Net als Ecorys, zijn indieners van mening dat het ontwikkelen van standaardoplossingen de verduurzaming kan versnellen en versimpelen en Amsterdammers kan helpen bij het besparen op stookkosten.

- Voor het beperkt wijzigen van erfgoed voor verduurzaming, niet alleen te werken met een vergunningplicht, maar met algemene regels en/of bepaalde gevallen vergunningsvrij te maken. Het stellen van algemene regels, c.q. het opnemen van een meldplicht of het vergunningsvrij maken van duurzaamheidsmaatregelen helpt het versnellen van verduurzaming en zorgt dat onnodige obstakels in het vergunningsproces worden weggenomen. Juist ook bij gemeentelijke monumenten, beschermd stadsgezicht en orde-panden. (Denk aan zonnepanelen, warmtepompen, zonwering).
- In de stad 5 standaard projecten op te nemen (koplopers of trendsetters) in bepaalde type wijken en samen met bewoners c.q. de eigenaars de verduurzaming ter hand te nemen, waarbij dit voorbeeld dan kan gaan gelden als voorbeeld en businesscase voor soortgelijke objecten (te beginnen met twee projecten, bijvoorbeeld isoleren van kozijnen en gevel van een portiekwoning in beschermd stadsgezicht in West, of de verduurzaming van een woning in de Bloemenbuurt of de Banne);

6. Beleidskader monumenten en welstandsnota

²⁰ Duurzaam erfgoed. *Handreiking Zonne-energie*. (November 2023). Gemeente Amsterdam. https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/publicaties-duurzaam-groen/duurzaam-erfgoed-handreiking/?PagClsIdt=17370330#PagCls_17370330

Raadsbesluit

De regels waar wijzigingen van erfgoed in Amsterdam aan moet voldoen zijn vastgelegd in het Beleidskader Monumenten en de welstandsnota 'De Schoonheid' van Amsterdam. Het Beleidskader monumenten dient ter invulling van de toets van bouwplannen voor monumenten. Het beleidskader bevat beoordelingscriteria en technische aanwijzingen, die gelden bij wijzigingen of herstel van gemeentelijke en rijksmonumenten in Amsterdam. Daar blijft het niet alleen bij, de principes worden ook toegepast op verbouw- en restauratieplannen van Orde 1 en Orde 2 panden, zoals aangewezen op grond van de 'Schoonheid van Amsterdam' (de welstandsnota). De welstandsnota geldt inmiddels als beleidsregel.²¹ In de welstandsnota staat het volgende:

Monumenten, orde 1 en orde 2

Initiatieven die monumenten betreffen of bouwwerken van grote cultuurhistorische waarde (orde 1) worden niet eenvoudig getoetst, maar krijgen een gewogen oordeel door de CWM (nu COK) waarbij de onder erfgoed vermelde criteria worden gebruikt als richtlijn. Dit geldt ook voor ingrepen in gevels of kappen grenzend aan de openbare ruimte van panden die zijn gewaardeerd met orde 2.

De beoordelingscriteria bepalen welke aspecten gewijzigd mogen worden, hoe dat gedaan moet staat beschreven in de technische aanwijzingen. De aanwezige monumentale waarden bepalen welke beoordelingscriteria van toepassing zijn. Alle energiebesparende ingrepen zijn hierin vergunningplicht. De commissie omgevingskwaliteit (COK) geeft advies aan het stadsbestuur over deze vergunningsaanvragen en bij monumenten wordt dit advies nog voorafgegaan aan een preadvies van de afdeling Monumenten en Archeologie. In het Uitvoeringsplan Isolatieoffensief is opgenomen dat de gemeente de criteria en toestemmingskaders voor de beoordeling van verduurzaming van cultuurhistorisch waardevolle panden actualiseert. Tegelijkertijd werken we aan het verbeteren van de dienstverlening in de vergunningsprocessen en een betere interne samenwerking.

In het huidige beleidskader is geen ruimte voor andere afwegingen dan 'monumentale waarden'. Voorbeelden van het kader in het Beleidskader Monumenten:

*Wanneer alle ramen in een gevel slecht en niet redelijkerwijs te repareren zijn, mogen de nieuwe ramen beperkt gemodificeerd worden met behoud van het beeld en uiterlijke kwaliteit van de detaillering. Wanneer een enkel raam moet worden vervangen, is de detaillering van de bestaande ramen uitgangspunt.
Draaikiepramen zijn in beginsel niet toegestaan.
Schijnroeden of zogenaamde 'Wienersprossen' zijn in beginsel niet toegestaan.
(Uit het Beleidskader Monumenten Amsterdam)*

Deze passage over detaillering van de gevel werkt bijvoorbeeld onnodig beperkend, omdat deze geen ruimte laat voor maatwerk. Vaak is voor het plaatsen van dubbel of HR++ glas toch een

²¹ Van rechtswege is bepaald dat de van kracht zijnde welstandsnota in het tijdelijke omgevingsplan geldt als beleidsregels voor het uiterlijk van bouwwerken zoals bedoeld in artikel 4.19 van de Omgevingswet.

Raadsbesluit

bepaalde mate van aanpassing van het kozijn noodzakelijk, al is het maar omdat de dikte van het kozijn of de sponning verandert.

Bij het behoud van de bestaande detaillering wordt geen of onvoldoende rekening gehouden met de gebreken in de bestaande type kozijnen, zoals de grote mate van tocht bij schuiframen, of de (on)mogelijkheid om stalen kozijnen volledig vochtwerend te maken. Soms is behoud van het bestaande kozijn duurzamer omdat er geen nieuwe geproduceerd hoeven te worden, maar soms ook is de kwaliteit van het raamhout of kozijn zo slecht dat een andere oplossing meer voor de hand ligt. Het langere gebruik van het materiaal weegt dan niet op tegen de kosten en verbruik vanwege de slechte isolatie. Dit zijn tevens punten qua beheer en onderhoud en wooncomfort die betrokken moeten worden bij de afweging en een plek moeten krijgen in het Beleidskader monumenten.

Zonnepanelen zijn toegestaan op alle daken van monumenten, mits deze niet zichtbaar zijn vanaf de openbare ruimte.

(Uit het Beleidskader Monumenten Amsterdam)

Niet alle zonnepanelen zichtbaar in de openbare ruimte zijn een aantasting van het monument, immers zonnepanelen kunnen zodanig op het dak worden geplaatst dat deze niet storend zijn. Deze regel in het Beleidskader monumenten werkt onnodig beperkend, omdat op veel erfgoed nu veel minder panelen geplaatst kunnen worden dan noodzakelijk is voor het gebruik door bewoners.

Voorzieningen die een niet-reversibele toevoeging zijn en waarvoor in de gevel een sparing of gat moet worden aangebracht, zoals brievenkasten, bel- en intercomvoorzieningen, gevelstenen, ventilatieroosters etc. zijn in beginsel niet toegestaan.

Buitenzonwering en rolluiken zijn in beginsel niet toegestaan.

(Uit het Beleidskader Monumenten Amsterdam)

Niet alle aanpassingen aan de gevel zijn zodanig dat dit per definitie verboden moet worden, voor de energietransitie en gezondheid van bewoners is goede ventilatie een vereiste. Zo kan ook buitenzonwering van groot belang zijn voor de gezondheid van bewoners in de veranderende stad, die steeds heter wordt in de zomer.

In het kader van de energietransitie en isoleren van bestaande woningen, is het van belang dat dit hand in hand gaat met goede ventilatie. Daarom kan niet worden volgehouden dat ventilatiegaten nooit zijn toegestaan. De afwerking is daarbij zeer relevant. Het ontwikkelen van standaardoplossingen kan het isolatieoffensief versnellen.

Meerdere voorbeelden van gevallen uit de stad laten zien dat er in een straat of binnen een gevelbeeld sprake kan zijn van ongelijkheid. Daarbij is dan de datum van aanwijzen van gemeentelijk monument bepalend. De eenzijdige focus op behoud van de bestaande detaillering doet geen recht aan oplossingen die zowel het karakter van het pand kunnen dienen en het

Raadsbesluit

aanzien van de omgeving, als een verbetering zijn ten aanzien van duurzaamheid, veiligheid (onder andere vanwege doorvalbeveiliging en inbraakpreventie), wooncomfort en betaalbaarheid.

III ACHTERGROND

7. Integrale afweging in Omgevingswet

Vanaf januari 2024 is de nieuwe Omgevingswet in werking getreden, de Omgevingswet bundelt een groot aantal wetten voor onze leefomgeving en biedt daarmee de mogelijkheid om integraal naar de fysieke leefomgeving te kijken. De wet is gericht op de bewoonbaarheid van het land, de verbetering van het leefmilieu en het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. De wet gaat over de fysieke leefomgeving, maar ook over activiteiten die gevolgen kunnen hebben voor de fysieke leefomgeving. Als gevolgen voor de fysieke leefomgeving worden in ieder geval aangemerkt activiteiten waardoor emissies, hinder of risico's worden veroorzaakt, maar ook het nalaten van activiteiten. Volgens de wet dient daarbij rekening te worden gehouden met de samenhang van de relevante onderdelen en aspecten van de fysieke leefomgeving en van de rechtstreeks daarbij betrokken belangen en het beschermen van de gezondheid.

Eén van de doelen is 'een goede omgevingskwaliteit, maar ook de duurzaamheid en bewoonbaarheid van het land. Hoe gemeenten een goede omgevingskwaliteit wensen te bereiken, wordt aan gemeenten overgelaten. Voor wat betreft erfgoed schrijft de wet alleen voor dat rijksbeschermd monumenten en - gezichten moeten worden beschermd. Gemeenten zijn vrij in de wijze waarop gemeentelijke monumenten en karakteristieke panden of stadsgezichten worden aangewezen en welke regels of beoordelingskader daarvoor gelden.

Over omgevingskwaliteit staat in de Handreiking gemeentelijk adviesstelsel:

"Met de integrale kwaliteitszorg werd ook de betekenis van 'ruimtelijke kwaliteit' verbreed. Niet alleen de aantrekkelijkheid van de uiterlijke verschijningsvorm (de schoonheid) speelt een rol, maar ook ruimtelijke diversiteit, economische en maatschappelijke functionaliteit, culturele diversiteit, sociale rechtvaardigheid, duurzaamheid en de menselijke maat." [27]

"Omgevingskwaliteit is een dynamisch begrip. De waardering van kwaliteitsaspecten is tijd- en plaatsgebonden. Daarom wordt dit begrip in de Omgevingswet niet verder gedefinieerd en ligt de zorg daarvoor in hoofdzaak op het provinciale en lokale niveau. Het Rijk stelt slechts regels over de omgevingskwaliteit voor zover er sprake is van een nationaal belang of een internationale verplichting. Dat speelt voor natuur, cultureel erfgoed en werelderfgoed." [33] "Andere aspecten, in het bijzonder de architectonische kwaliteit van bouwwerken, de stedenbouwkundige kwaliteit en de kwaliteit van het landschap moeten worden beschermd door de provincies en de gemeenten in hun eigen regelgeving." [34]²²

²² <https://vng.nl/sites/default/files/2020-02/200217-handreiking-adviesstelsel.pdf>

Raadsbesluit

De nieuwe Omgevingswet geeft gemeenten meer ruimte om eigen ambities rondom leefomgeving te realiseren. Daarnaast zijn met de nieuwe Omgevingswet opgaven zoals de klimaatadaptatie en de energietransitie meer verankerd in de wet, dan nu het geval is onder de Wro. Dat geeft ons de ruimte om de ambities die we hebben op klimaatadaptatie en energietransitie om te zetten in concrete initiatieven en regels, zo ook voor het verduurzamen van erfgoed. Zo biedt de Omgevingswet de mogelijkheid om via een omgevingsplan duurzaamheidsmaatregelen voor bijvoorbeeld woningen vast te leggen, maar ook een afweging te maken bij het wijzigen van panden in het kader van de verduurzaming. Indien er een vergunning wordt opgenomen in het omgevingsplan (de omgevingsplanactiviteit) kan die over meerdere doelen gaan en ook een afweging vragen van verschillende onderdelen van de leefomgeving (bijvoorbeeld leefbaarheid, bewoonbaarheid, duurzaamheid en omgevingskwaliteit).

De wijze waarop onderdelen worden geregeld is ook aangepast, zo kan een omgevingsplan naast een vergunningplicht ook algemene regels (toestaan onder voorwaarden), of een informatie- of meldplicht bevatten of onderdelen vergunningsvrij maken.

Ook met betrekking tot cultureel erfgoed vinden er veranderingen plaats met de komst van de Omgevingswet. Voorheen kenden we de Wet ruimtelijke ordening en de Erfgoedwet (daarvoor Monumentenwet), nu gaat de Erfgoedwet grotendeels op in de Omgevingswet, wat van belang is voor cultureel erfgoed. Elke gemeente had tot 2024 haar eigen Erfgoedverordening, gebaseerd op de Erfgoedwet. Daarin staat bijvoorbeeld de grondslag voor het aanwijzen van gemeentelijke monumenten. De omgang met het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving is geregeld in de Omgevingswet. Een gemeente is onder de Omgevingswet vrij om te kiezen hoe en of gemeentelijke monumenten worden aangewezen. Dit maakt dat de raad vrij is om het beleidskader monumenten en de regeling in het omgevingsplan te herzien, waardoor er ook ruimte is voor een integrale belangenafweging, onder andere op duurzaamheid en leefbaarheid.

8. Voorbeelden uit andere gemeenten²³

Andere gemeenten zijn ook bezig met het versoepelen van regelgeving om zo het verduurzamen van monumenten en erfgoed eenvoudiger te maken. Zij laten zien dat verduurzamen en conserveren van erfgoed hand in hand kunnen gaan, als de processen eromheen voortvarend worden ingericht. Enkele voorbeelden:

- De gemeente Nijmegen versoepelde begin 2023 de regels over het plaatsen van zonnepanelen op monumenten. De nieuwe regels maken het mogelijk om naast zonnepanelen op de achterzijde van monumenten, ook zonnepanelen op de voorzijde van het dak te plaatsen. Monumenten waarvan het dak gericht is op het noorden kunnen daarmee gebruikmaken van de voorzijde van het monument.²⁴

²³ https://www.duurzaamerfgoed.nl/sites/default/files/2021-04/2020%20Rapport%20gereedschapskist%20duurzame%20monumenten_MooiNoordHolland.pdf

²⁴ <https://www.monumentaal.com/nijmegen-versoepelt-regels-zonnepanelen-monumenten/>

Raadsbesluit

- In Delft heeft de gemeente sneltoetscriteria ontwikkeld voor zonnepanelen in het beschermd stadsgezicht. Wanneer een aanvraag aan deze sneltoetscriteria voldoet, hoeft er geen vergunning aangevraagd te worden.
- Zwolle heeft in 2017 een handreiking ontwikkeld voor gemeentelijke monumenten in de Krekenbuurt. De handreiking is bedoeld om bewoners te helpen hoe ze de woning zo goed mogelijk in stand kunnen houden en biedt duidelijkheid over onderhouds- en aanpassingsmogelijkheden. Wanneer eigenaren activiteiten volgens de handreiking uitvoeren, is dit in de meeste gevallen (deels) vergunningsvrij. Bijvoorbeeld bij dakisolatie, zonnepanelen en dubbelglas²⁵.
- In Utrecht kunnen monumenteigenaren een subsidie aanvragen voor het uitvoeren van een Duurzaam Monumentenadvies (DUMO-advies). De eigenaar krijgt dan inzicht in welke energiebesparende maatregelen er passen bij de monumentale waarden van het monument.

De indieners zijn enorm blij dat we binnen de vastgestelde Agenda Circulair en aanpak 'De stad van morgen' al toewerken naar een 'duurzaam, tenzij' principe waarbij circulariteit en duurzaamheid het uitgangspunt wordt. Het verduurzamen van monumenten vergt maatwerk, maar met het toepassen van dit principe kunnen we goede stappen zetten. In lijn daarmee, om bureaucratische obstakels te verkleinen en het vergunningsproces te versimpelen versnellen, heeft dit voorstel een aantal aanvullingen.

²⁵ <https://verbeterenbespaar.nl/wp-content/uploads/2018/02/Handreiking-krekenbuurt.pdf>